

УДК 008:355.01(477.72)

В. О. Бойко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>

А. А. Павлова,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності J3 Туризм і рекреація,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9564-3421>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.10.479

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ХЕРСОНЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

V. Boiko,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business,

Kherson State Agrarian and Economic University

A. Pavlova,

Undergraduate student Major: J3 Tourism and Recreation,

Kherson State Agrarian and Economic University

CULTURAL HERITAGE OF THE KHERSON REGION UNDER CONDITIONS OF WAR CHALLENGES

У статті досліджено сучасний стан культурної спадщини Херсонщини в умовах воєнних викликів. Визначено значення культурної спадщини регіону як важливої складової національної ідентичності та історичної пам'яті України. Проаналізовано основні загрози, спричинені повномасштабною війною, зокрема руйнування пам'яток архітектури, пошкодження музейних фондів, незаконне переміщення культурних цінностей та ризики втрати нематеріальної культурної спадщини. Охарактеризовано стан окремих об'єктів історико-культурної спадщини Херсонщини та особливості їх збереження в умовах бойових дій і тимчасової окупації територій. Розглянуто міжнародно-правові механізми захисту культурних цінностей, роль цифровізації у процесах документування втрат і моніторингу стану пам'яток, а також напрями міжнародної співпраці у сфері охорони культурної спадщини. Обґрунтовано необхідність формування комплексної системи збереження та післявоєнного відновлення культурного середовища регіону. Встановлено, що ефективний захист культурної спадщини потребує поєднання державних, міжнародних та громадських ініціатив, впровадження сучасних технологій обліку й охорони пам'яток та розвитку стратегій культурної стійкості.

The article examines the current state of the cultural heritage of the Kherson region under wartime challenges. The significance of the region's cultural heritage as an essential component of Ukraine's national identity and historical memory is determined. The main threats caused by the full-scale war are analyzed, including the destruction of architectural monuments, damage to museum collections, the illegal removal of cultural valuables, and the risks of losing intangible cultural heritage. The condition of selected historical and cultural heritage sites in the Kherson region and the specific features of their preservation under conditions of hostilities and temporary occupation are characterized. The study considers international legal mechanisms for the protection of cultural property, the role of digitalization in documenting losses and monitoring the condition of heritage sites, as well as the directions of international cooperation in the field of cultural heritage protection. International cooperation plays a significant role in preserving cultural heritage. The application of international legal norms, enhanced protection instruments, and international monitoring mechanisms contributes to improving the effectiveness of heritage protection during armed conflicts. A promising direction is the development of comprehensive post-war recovery programs for the cultural environment of the Kherson region, including

the restoration of cultural heritage sites, modernization of museum infrastructure, digitalization of the cultural sphere, and implementation of sustainable development principles within the region. The necessity of creating a comprehensive system for the preservation and post-war restoration of the regional cultural environment is substantiated. It has been established that effective protection of cultural heritage requires the integration of state, international, and public initiatives, the implementation of modern technologies for heritage protection and documentation, and the development of cultural resilience strategies. The preservation of the cultural heritage of the Kherson region requires a systematic approach involving coordination between governmental, international, and civil society initiatives, the introduction of advanced technologies for the protection and documentation of cultural sites, and the formation of an effective policy of cultural resilience in the context of contemporary wartime challenges and the post-war reconstruction of Ukraine.

Ключові слова: культурна спадщина, Херсонщина, воєнні виклики, охорона культурної спадщини, музейні фонди, культурні цінності, цифровізація, міжнародний захист, відновлення пам'яток.

Key words: cultural heritage, Kherson region, wartime challenges, cultural heritage protection, museum collections, cultural property, digitalization, international protection, restoration of heritage sites.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Культурна спадщина Херсонщини є важливою складовою національної ідентичності України, що відображає багатшаровий історико-культурний розвиток регіону, його етнічне різноманіття та унікальні традиції. Пам'ятки архітектури, археологічні об'єкти, музейні колекції, нематеріальна культурна спадщина формують цілісний культурний простір, який має не лише регіональне, а й загальнонаціональне та світове значення.

В умовах повномасштабної воєнної агресії проти України культурна спадщина Херсонщини опинилася під особливою загрозою. Руїнування інфраструктури, окупаційні процеси, мародерство та цілеспрямоване знищення культурних об'єктів створюють критичні виклики для збереження історичної пам'яті регіону. Одночасно ці події актуалізують питання документування, цифровізації та міжнародного захисту культурних цінностей.

Сучасні воєнні умови вимагають переосмислення підходів до охорони культурної спадщини, розробки ефективних механізмів її збереження та відновлення, а також посилення ролі державних і громадських інституцій у цьому процесі. Особливого значення набуває також наукове осмислення втрат і трансформацій культурного ландшафту Херсонщини, що дозволяє не лише фіксувати наслідки війни, а й формувати стратегії культурної стійкості.

Таким чином, дослідження культурної спадщини Херсонщини в умовах воєнних викликів є актуальним і важливим завданням, спрямованим на збереження історичної пам'яті та відновлення культурного потенціалу регіону у післявоєнний період.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів останніми роками стала предметом активних наукових досліджень як в Україні, так і на міжнародному рівні. Зокрема, у працях Горбул Т. О. розглянуто історичні аспекти формування та розвитку поняття "культурна спадщина", а також особливості його трактування в науковому та нормативно-правовому середовищі. Автор аналізує еволюцію цього терміну, висвітлює підходи українських і зарубіжних науковців до його визначення та обґрунтовує взаємозв'язок понять "культурна спадщина", "культурні цінності" і "цифрова культурна спадщина" [1].

У дослідженнях Перевозової І. та Пархомчук С. обґрунтовано значення культурної спадщини як важливого інструменту формування соціального іміджу бренду. Автори підкреслюють, що використання елементів національної культурної спадщини сприяє популяризації традицій, збереженню національної ідентичності та посиленню суспільної довіри до бренду. Також доводять, що маркетингові стратегії, засновані на традиційних ремеслах і культурних практиках, позитивно впливають на розви-

ток етнотуризму, фестивального середовища та міжпоколінної передачі культурного досвіду й майстерності [2].

У дослідженнях Дем'янюк Л. М. культурна спадщина розглядається не лише як об'єкт охорони, а і як важливий чинник сталого розвитку суспільства. Авторка підкреслює її значення у формуванні колективної ідентичності, зміцненні міжпоколінних зв'язків та забезпеченні соціальної згуртованості. У роботі акцентується увага на інтеграції культурного компонента до міжнародних стратегій сталого розвитку, зокрема в межах Порядку денного Організації Об'єднаних Націй до 2030 року [3].

У наукових працях Болбас О. М. досліджуються механізми формування страхового фонду культурної спадщини як важливого елемента державного управління у сфері охорони культурних цінностей. Автором розкрито сутність поняття "культурна спадщина" як об'єкта адміністративно-правових відносин та обґрунтовано його взаємозв'язок із категоріями "історико-культурна спадщина" і "пам'ятки історії та культури". У роботах також акцентується увага на особливостях нематеріальної культурної спадщини та необхідності вдосконалення механізмів її збереження в сучасних умовах [4].

У дослідженнях Краснікової О. В. розглядається роль підводної культурної спадщини у забезпеченні сталого розвитку та збереженні морських екосистем. Авторка підкреслює, що використання об'єктів підводної спадщини, зокрема стародавніх кам'яних припливних гребель для риболовлі, може сприяти вирішенню продовольчих проблем і раціональному використанню природних ресурсів. Окрему увагу приділено розвитку дайвінг-туризму та організації туристичних маршрутів у місцях історичних корабельних аварій, що створює нові можливості для зайнятості населення, підвищення економічної активності місцевих громад та сталого розвитку територій [5].

У наукових працях Рішняк О. наголошується, що забезпечення ефективної системи охорони культурної спадщини є одним із ключових завдань України в умовах російської агресії. Автор підкреслює, що повномасштабна війна стала серйозним викликом для української культури та актуалізувала необхідність захисту пам'яток як важливих матеріальних свідчень історії та національної ідентичності. У дослідженні обґрунтовується важливість використання міжнародного досвіду та механізмів міжнародного права для охорони культурних об'єктів, які розглядаються як

складова світової культурної спадщини [6].

Отже, аналіз наукових праць свідчить про зростання уваги дослідників до проблем збереження культурної спадщини в умовах сучасних суспільних і воєнних викликів. У наукових дослідженнях розглядаються питання нормативно-правового забезпечення охорони культурних цінностей, міжнародних механізмів їх захисту, ролі культурної спадщини у сталому розвитку, формуванні національної ідентичності та соціальної стійкості суспільства. Значна увага приділяється цифровізації процесів документування та збереження пам'яток, а також проблемам захисту музейних фондів і культурних об'єктів в умовах збройних конфліктів. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного збереження культурної спадщини регіонів, що перебувають у зоні активних бойових дій, зокрема Херсонщини, що зумовлює актуальність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі стану культурної спадщини Херсонщини в умовах воєнних викликів, виявленні основних загроз її збереженню, а також обґрунтуванні напрямів і механізмів захисту, відновлення та популяризації культурних цінностей регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів потребує зміщення акцентів від її традиційного опису до оцінювання стійкості, вразливості та механізмів реагування на втрати. У такій площині культурні об'єкти розглядаються не лише як носії історичної цінності, а як елементи соціальної стабільності та ідентифікації спільнот, що зазнають впливу кризових подій.

Методологічно важливим є поєднання інвентаризаційного підходу з елементами просторового аналізу та моніторингу змін. Це дозволить не лише фіксувати факти пошкоджень, а й простежувати їхню динаміку, характер і ступінь впливу на культурне середовище регіону. Особливе значення має також використання відкритих джерел, цифрових архівів та супутникових даних у випадках обмеженого доступу до територій.

У межах такого підходу культурна спадщина Херсонщини розглядається як система взаємопов'язаних елементів, де руйнування окре-

мих об'єктів впливає на цілісність історико-культурного ландшафту регіону. Це створює підґрунтя для подальшого аналізу характеру втрат та визначення пріоритетів їхнього документування і збереження.

Стан збереження культурної спадщини Херсонщини на сьогодні залишається складним і недостатньо дослідженим через триваючі бойові дії та обмежений доступ до значної частини територій. Загальна кількість об'єктів історико-культурної спадщини в області перевищує 10 тисяч одиниць, що свідчить про надзвичайну насиченість регіону пам'ятками різних історичних періодів та культурних традицій.

Водночас актуальна інформація про фізичний стан більшості з них є неповною. Через постійні обстріли, зміну контролю над окремими територіями та ускладнену логістику обстеження, дані про руйнування або пошкодження пам'яток залишаються фрагментарними і потребують постійного уточнення. За офіційними оцінками, обстеження проведено лише щодо невеликої частини об'єктів, тоді як значна їх кількість залишається недоступною для фахового огляду.

Окремі ініціативи з моніторингу дозволяють фіксувати стан культурних об'єктів на тих територіях, які є безпечними для виїздів спеціалістів. Однак повна картина втрат поки що відсутня, що унеможливає точне визначення масштабів пошкоджень. Додатково ускладнює ситуацію постійна динаміка руйнувань, адже об'єкти можуть зазнавати повторних пошкоджень у різні періоди часу.

З метою часткового захисту найбільш значущих пам'яток застосовуються тимчасові заходи консервації, зокрема укріплення та захисне перекриття окремих конструкцій. Проте такі рішення мають тимчасовий характер і не замінюють повноцінної реставраційної діяльності, яка є можливою лише за умов стабілізації безпекової ситуації. За наявними узагальненими даними, внаслідок воєнних дій на території Херсонської області вже зазнали пошкоджень сотні об'єктів культурної спадщини, частина з яких зруйнована повністю. Це підтверджує критичність ситуації та необхідність системного підходу до фіксації втрат, документування пошкоджень і формування основ для подальшого відновлення культурного середовища регіону [7].

Окреме місце в системі культурної спадщини регіону займають ключові пам'ятки міста Херсон, які формують його історико-архітектурне ядро. До них належить комплекс Херсонської фортеці (залишки оборонних валів і

воріт парку "Херсонська фортеця"), споруджений у 1778—1787 роках, що є одним із найдавніших військово-інженерних об'єктів міста. Важливе значення мають Очаківська та Північна брами кінця XVIII століття, які мають статус пам'яток архітектури національного значення.

Серед сакральних споруд особливе місце посідає Свято-Катерининський собор (1782—1787 рр.) — перша кам'яна будівля міста, пов'язана також з історичною постаттю Григорія Потьомкіна. До визначних об'єктів оборонно-складської архітектури належить Арсенал 1784 року, який є важливою складовою фортифікаційної системи міста.

Культурний ландшафт Херсона також формують об'єкти пізніших періодів, зокрема історична міська забудова, Греко-Софіївська церква, а також будівлі старого міста, що зберігають риси різних архітектурних стилів. Окремо слід відзначити Херсонський художній музей імені О. Шовкуненка, розташований у будівлі колишньої Міської думи початку XX століття, який виконує важливу функцію збереження та популяризації мистецької спадщини регіону.

Аналізуючи втрати культурної спадщини Херсонщини, окремої уваги потребує ситуація з музейними фондами, які зазнали не лише пошкоджень, а й системного вивезення за межі регіону. Такі дії призводять до втрати не лише матеріальних цінностей, але й цілісності історико-культурних колекцій, що формувалися протягом тривалого часу.

Слід наголосити, що ще у 2022 р. зафіксовано факти масового пограбування двох ключових музейних інституцій області — Херсонський обласний краєзнавчий музей та Херсонський обласний художній музей імені Олексія Шовкуненка. Це стало одним із найбільш резонансних випадків втрати культурних цінностей у регіоні та свідчить про цілеспрямований характер дій, спрямованих на привласнення культурної спадщини.

За наявною інформацією, частина фондів Херсонського обласного краєзнавчого музею утримується у місті Генічеськ, зокрема у підвальних приміщеннях кінотеатру "Росія", що не відповідають базовим вимогам музейного зберігання. Порушення температурного режиму, вологості повітря та відсутність спеціалізованого обладнання створюють реальну загрозу фізичній деградації музейних предметів. У таких умовах значна частина артефактів може зазнати незворотних ушкоджень, що унеможливає їх подальше використання як джерел історико-культурної інформації.

Додатковим ускладненням є відсутність належної реакції з боку окупаційних адміністрацій на звернення щодо забезпечення відповідних умов зберігання. Ігнорування потреб у переміщенні колекцій до пристосованих приміщень або їх консервації свідчить про системний характер загроз культурній спадщині регіону. Паралельно фіксуються факти переміщення окремих музейних цінностей до тимчасово окупованого Криму, зокрема до фондосховищ у м. Сімферополь. Включення частини викрадених експонатів до міжнародних баз розшуку підтверджує масштабність проблеми та її вихід за межі національного рівня [8].

У контексті протидії руйнуванню культурної спадщини Україна активно залучає міжнародно-правові механізми відповідальності держави-агресора, спираючись насамперед на положення Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту та її додаткові протоколи. Водночас держава не обмежується формальним дотриманням міжнародних норм, а адаптує їх до сучасних умов війни, апробуючи нові інструменти захисту культурних об'єктів, зокрема механізми оперативного моніторингу та надання об'єктам статусу посиленого захисту.

Відповідно до положень Конвенції, культурні цінності охоплюють як рухомі, так і нерухомі об'єкти, а також установи, призначені для їх зберігання — музеї, архіви, бібліотеки. У національному правовому полі це поняття використовується поряд із ширшим терміном "культурна спадщина", який включає об'єкти історичного, наукового, археологічного та етнокультурного значення. Нормативне регулювання цієї сфери в Україні забезпечується низкою законодавчих актів, серед яких ключовими є закони "Про культуру", "Про охорону культурної спадщини" та "Про охорону археологічної спадщини".

Важливим аспектом сучасної політики у сфері охорони культурних цінностей є демонстрація спроможності держави виконувати міжнародні зобов'язання навіть в умовах повномасштабної війни. Одночасно Україна формує передумови для перегляду окремих положень міжнародних документів, які не повною мірою враховують специфіку сучасних воєнних загроз.

Практична реалізація цих підходів передбачає активну міжнародну співпрацю. Зокрема, у взаємодії з фахівцями з європейських країн та США було створено спеціалізований

підрозділ у складі Збройних сил України, діяльність якого спрямована на захист культурних цінностей. Важливо, що цей досвід формувався безпосередньо під час активної фази війни, що зумовило необхідність адаптації існуючих міжнародних практик до реальних умов. На сьогодні українські фахівці не лише переймають, а й поширюють власні напрацювання у цій сфері.

Окремої уваги заслуговує впровадження інструменту посиленого захисту культурних об'єктів, який передбачає підвищений рівень міжнародної відповідальності у разі їх пошкодження. Україна стала однією з перших держав, що застосувала цей механізм у період активних бойових дій. Паралельно використовується інноваційний підхід *Ad hoc* моніторингу, який дозволяє оперативно залучати міжнародні експертні місії для оцінки стану пошкоджених об'єктів та розробки рекомендацій щодо їхнього збереження і відновлення. Такі місії, зокрема за участі ЮНЕСКО, уже були реалізовані на окремих об'єктах, що зазнали руйнувань.

У ширшому контексті Україна разом із міжнародними партнерами працює над створенням фінансових та організаційних механізмів підтримки сфери охорони культурної спадщини. Йдеться про формування спеціалізованих фондів, розробку стандартів евакуації музейних колекцій, документування втрат і відновлення пошкоджених пам'яток. Це закладає основу для системного підходу до збереження культурних цінностей як у період війни, так і в процесі повоєнної реконструкції [9].

Для більш комплексного розуміння сучасного стану культурної спадщини Херсонщини доцільно систематизувати основні проблеми, втрати та механізми її захисту в умовах воєнних викликів. Узагальнення ключових аспектів дозволяє виокремити найбільш вразливі складові культурного середовища регіону, оцінити масштаби загроз, а також визначити пріоритетні напрями збереження та післявоєнного відновлення пам'яток історії й культури. Основні результати аналізу подано в таблиці 1.

Отже, культурна спадщина Херсонщини в умовах воєнних дій зазнає значних втрат і перебуває під постійною загрозою руйнування, пошкодження та незаконного переміщення культурних цінностей. Сучасна ситуація потребує комплексного підходу до охорони пам'яток, що передбачає поєднання державних, міжнародних та громадських ініціатив. Важливого значення

Таблиця 1. Стан, проблеми та напрями збереження культурної спадщини Херсонщини в умовах війни

Напрямок дослідження	Характеристика	Приклади/ факти	Основні проблеми	Напрями збереження та відновлення
Стан культурної спадщини Херсонщини	На території області зосереджено понад 10 тис. пам'яток історії та культури	Частина об'єктів уже обстежена, однак більшість залишається недоступною для моніторингу	Постійні бойові дії, обстріли, відсутність доступу до територій	Проведення інвентаризації, цифровий моніторинг, документування втрат
Архітектурна спадщина м. Херсон	Формує історико-культурне ядро регіону	Херсонська фортеця, Очаківська та Північна брами, Свято-Катерининський собор, Арсенал, історична забудова міста	Ризик пошкодження та руйнування внаслідок воєнних дій	Консервація, реставраційні програми, міжнародна підтримка
Музейні установи та фонди	Важлива складова культурної пам'яті регіону	Херсонський обласний краєзнавчий музей, Херсонський художній музей ім. О. Шовкуненка	Викрадення колекцій, неналежні умови зберігання, переміщення фондів	Створення електронних реєстрів, міжнародний розшук експонатів, повернення культурних цінностей
Пошкодження та втрати	Зафіксовано значні руйнування об'єктів культури	Сотні пошкоджених об'єктів, частина знищена повністю	Відсутність стабільної безпекової ситуації	Формування баз даних втрат, післявоєнне відновлення
Міжнародно-правовий захист	Україна застосовує міжнародні механізми охорони культурних цінностей	Використання положень Гаазької конвенції 1954 р. та її протоколів	Недостатня адаптація міжнародних норм до сучасних умов війни	Удосконалення міжнародного законодавства, посилення відповідальності за руйнування
Інструменти захисту культурної спадщини	Впровадження нових механізмів реагування	Ad hoc моніторинг, статус посиленого захисту об'єктів	Обмежені ресурси та складність оперативного реагування	Співпраця з міжнародними організаціями та експертними місіями
Міжнародна співпраця	Залучення іноземних партнерів до охорони спадщини	Співпраця з Францією, Нідерландами, США, Великою Британією, ЮНЕСКО	Координація дій у кризових умовах	Створення спільних програм збереження та фінансових фондів
Перспективи повоєнного відновлення	Необхідність довгострокової стратегії відновлення	Розробка стандартів евакуації, реставрації та документування пам'яток	Значні масштаби руйнувань і втрат	Комплексна державна та міжнародна програма реконструкції культурного середовища

Джерело: сформовано авторами.

набувають цифрове документування об'єктів, міжнародно-правові механізми захисту, а також формування стратегій повоєнного відновлення культурного середовища регіону.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження засвідчило, що культурна спадщина Херсонщини є важливою складовою історико-культурного простору України та вагомим елементом формування національної ідентичності. Проблема збереження музейних колекцій Херсонщини виходить за межі традиційних підходів до охорони культурної спадщини та потребує комплексної міждисциплінарної взаємодії. Незаконне вивезення культурних цінностей, порушення умов їх зберігання та ризики втрати унікальних експонатів актуалізують необхідність посилення міжнародно-правових механізмів повернення культурних об'єктів, удосконалення систем обліку музейних фондів і розвитку цифрових архівів культурної спадщини.

Важливого значення набуває також міжнародна співпраця у сфері охорони культурних цінностей. Використання положень Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, механізмів посиленого захисту та

міжнародного моніторингу створює підґрунтя для формування ефективної системи реагування на загрози культурній спадщині в умовах війни. Водночас перспективним напрямом є розробка довгострокових стратегій післявоєнного відновлення культурного середовища Херсонщини, які повинні поєднувати реставрацію пам'яток, модернізацію музейної сфери, цифровізацію культурного простору та інтеграцію культурної спадщини у процеси сталого розвитку регіону.

Таким чином, збереження культурної спадщини Херсонщини потребує системного підходу, що передбачає координацію державних, міжнародних та громадських ініціатив, упровадження сучасних технологій захисту й документування пам'яток, а також формування ефективної політики культурної стійкості в умовах сучасних воєнних викликів і повоєнної реконструкції України.

Література

1. Горбул Т. О. Еволюція поняття "культурна спадщина": теоретико-методологічний аспект. Культурологічна думка. 2023. № 23. С. 178—187. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-23-2023-1.178-187>

2. Перевозова, І., & Пархомчук, С. Вплив культурної спадщини на бренд вишиванки: від

традицій до сучасних маркетингових стратегій. Економіка та суспільство. 2025. (72). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-93>

3. Дем'янюк Л. М. Культурна спадщина в контексті досягнення цілей сталого розвитку: глобальні орієнтири та національні рамки. Пріоритети сьогодення та перспективи: матеріали Міжнар. наук. конф. (1-3 жовт. 2025 р.): у 2 т. 2025. Т.1. С. 20—34. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005155>

4. Болбас О. М. Культурна спадщина як охоронна державно-управлінська категорія: механізми формування страхового фонду. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2020. Том 31 (70) № 2. С. 50—53. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/08>

5. Краснікова, О. В. Підводна культурна спадщина як інструмент реалізації глобальних цілей сталого розвитку ООН. Правова держава. 2024. (54), 164-172. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.54.304890>

6. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини ХХ — початку ХХІ ст. та українська дійсність. Український історичний журнал. 2022. № 4. С. 159—173 DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.159>

7. Іванова Т. На Херсонщині понад 10 000 пам'яток історії та культури. У якому стані більшість з них зараз — невідомо — ОВА. URL: <https://suspilne.media/kherson/726921-na-hersonsini-ponad-10-000-pamatok-istorii-ta-kulturi-u-akomu-stani-bilsist-z-nih-zaraz-nevidomo-ova/>

8. Василевська Є. Окупанти тримають вкрадену колекцію херсонського музею у підвалі кінотеатру в Генічеську. URL: <https://most.ks.ua/news/url/okupanti-trimajut-vkradenu-kolektsiju-hersonskogo-muzeju-u-pidvali-kinoteatru-v-genichesku/>

9. Україна першою під час війни застосувала нові механізми захисту культурної спадщини — експертка. URL: <https://zmina.info/news/ukrayina-pershoyu-pid-chas-vijny-zastosuvala-novi-mehanizmy-zahystu-kulturnoyi-spadshhy-nu-ekspertka/>

References

1. Gorbun, T. O. (2023), "The Evolution of the Concept of "Cultural Heritage": A Theoretical and Methodological Perspective", Cultural Studies. vol. 23. pp. 178—187. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-23-2023-1.178-187>

2. Perevozova, I., & Parkhomchuk, S. (2025), "The influence of cultural heritage on the vyshyvanka brand: from traditions to modern

marketing strategies", Economy and Society, vol. (72), DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-93>

3. Demyanyuk, L. M. (2025), "Cultural Heritage in the Context of Achieving the Sustainable Development Goals: Global Guidelines and National Frameworks", Current Priorities and Prospects: Proceedings of the International Scientific Conference (Oct. 1—3, 2025), in 2 vols, Vol. 1, Pp. 20-34, available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005155>

4. Bolbas, O.M. (2020), "Cultural heritage as security state and administrative category: the ways of development of mechanisms of formation of insurance fund", Scientific Notes of V.I. Vernadsky Ternopil National University. Series: Public Administration, Vol. 31 (70), No. 2, pp. 50—53. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/08>

5. Krasnikova, O. V. (2024), "Underwater cultural heritage as a tool for implementing the global goals of un sustainable development", Constitutional State, vol. (54), pp. 164—172. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.54.304890>

6. Rishniak, O. (2022), "Cultural Heritage in a Military Conflict: International Experience of the Second Half of the Twentieth — the Beginning of the Twenty-First Centuries and the Ukrainian Present Time", Ukrainian Historical Journal, vol. 4, pp. 159—173 DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.159>

7. Ivanova, T. (2026), "There are over 10,000 historical and cultural landmarks in the Kherson region. The current condition of most of them is unknown-Regional State Administration", available at: <https://suspilne.media/kherson/726921-na-hersonsini-ponad-10-000-pamatok-istorii-ta-kulturi-u-akomu-stani-bilsist-z-nih-zaraz-nevidomo-ova/> (Accessed 30 April 2026).

8. Vasilevska, E. (2026), "The occupiers are holding the stolen collection from the Kherson Museum in the basement of a movie theater in Henichesk", available at <https://most.ks.ua/news/url/okupanti-trimajut-vkradenu-kolektsiju-hersonskogo-muzeju-u-pidvali-kinoteatru-v-genichesku/> (Accessed 30 April 2026).

9. Zmina (2026), "Ukraine was the first country to implement new mechanisms for protecting cultural heritage during the war, according to an expert", available at: <https://zmina.info/news/ukrayina-pershoyu-pid-chas-vijny-zastosuvala-novi-mehanizmy-zahystu-kulturnoyi-spadshhy-nu-ekspertka/> (Accessed 30 April 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 09.05.26

Процеженовано / Revised: 15.05.26

Дата публікації / Published: 21.05.26